

AVTOMOBILLARDA TASHUVCHILAR FAOLIYATIDA HARAKAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH

Usmanova Maxira Nuraliyevna

Toshkent davlat transport universiteti

Tursunov Nodir Hamroyevich

Toshkent davlat transport universiteti

ANNOTATSIYA

Avtomobilida tashuvchining xavfsizlik jarayonini boshqarish tizimini va ular faoliyatida harakat xavfsizligini ta’minlashni takomillashtirish to’g’risida so’z boradi.

***Kalit so’zlar:** harakat xavfsizligi; dasturlar; yo’l-transport hodisalari; matematik modellar; harakat xavfsizligixizmati;uslubiy;amaliy;tashkiliy.*

ABSTRACT

Carrier safety process control system in the car and talk about improving traffic safety in their activities

***Keywords:** safety of movement; applications; traffic accidents; mathematical models; safety of movement;methodological;practical;organizational.*

Yo’l - transport hodisalarning oldini olish dasturi - bu ularni amalga oshirish vaqti bo’yicha tartibni ko’rsatgan holda individual profilaktika choralari va har bir tadbirni tayyorlash va amalga oshirishning turli bosqichlarida zarur resurslar.

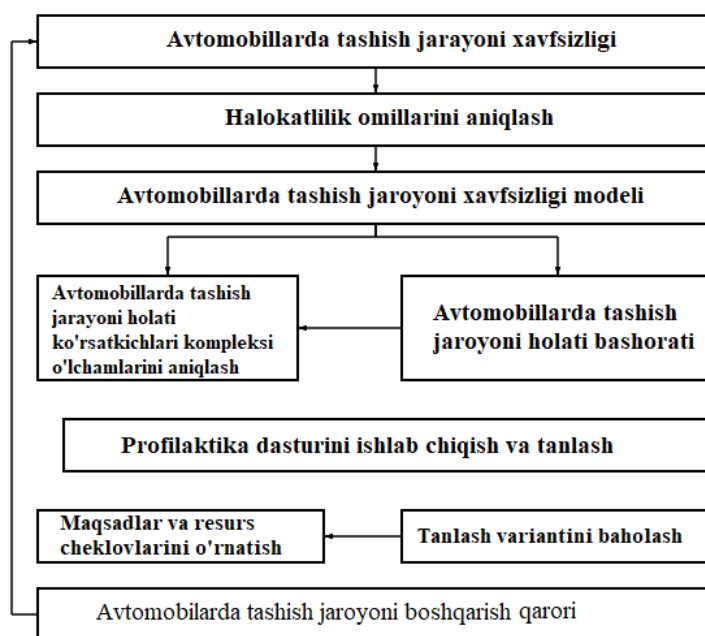
Avtomobil tashuvchisi uchun xavfsizlikni boshqarish tizimini ishlab chiqishning eng qiyin bosqichlaridan biri bu haqiqiy jarayonni yetarlicha to’liq va aniq simulyatsiya qiluvchi matematik modelni qurishdir.

Avtomobilida tashuvchi uchun xavfsizlikni boshqarish tizimini ishlab chiqishning eng qiyin bosqichlaridan biri bu haqiqiy jarayonni yetarlicha to’liq va aniq simulyatsiya qiluvchi matematik modelni qurishdir. Avtomobilida tashuvchi uchun xavfsizlikni boshqarish tizimini ishlab chiqishning eng qiyin bosqichlaridan biri bu haqiqiy jarayonni yetarlicha to’liq va aniq simulyatsiya qiluvchi matematik modelni qurishdir.

Har qanday real jarayonning simulyatsiya modeli abstraksiyaning real darajalarida tuzilishi mumkin. Bunday holda, makrostatistikaga asoslangan makromodel tavsiya etiladi. Shu bilan birga, uni hal qilishning birinchi bosqichida yo’l-transport hodisalari, ularning oqibatlari va baxtsiz hodisalar holati to’g’risidagi ma’lumotlarni to’plash va tartibga solish ko’zda tutilgan. Ikkinchi bosqichda tanib olish tizimi o’tiladi, bu esa to’planganlarga asoslanadi avtomobilida tashuvchi

xavfsizligi jarayonlari va avariya omillari har birining holati to‘g‘risidagi ma’lumotlar. Uchinchi bosqichda, tanib olish tizimi, avariya omillarining ba’zi ixtiyoriy qiymatlaridan foydalangan holda, oldindan o‘rnatilgan bog‘liqliklarga asoslanib, prognoz qiladi, ya’ni. avariya omillarining kiritilgan qiymatlariga mos keladigan yo‘l tashuvchisi xavfsizligi jarayonining holatini bashorat qiladi.

Yaratilgan matematik model statikdir, chunki yo‘l tashuvchining xavfsizlik jarayoni holati to‘g‘risidagi ma’lumotlardan muayyan vaqtlarda foydalanishni o‘z ichiga oladi. Ushbu ma’lumotni to‘plash, qayta ishlash va tegishli tahlil qilish juda ko‘p vaqt talab yetadi, garchi avariya omillarining o‘zgaruvchanligi tadqiqotga sarflangan barcha sa’y-harakatlarni inkor yetishi mumkin. Boshqacha qilib aytadigan bo‘lsak, yaratilgan model amaliy qarorlar qabul qilish uchun foydalanish vaqtida eskirishi va samaradorligi sezilarli darajada pasayishi ehtimoli mavjud [1].

Rasm 1. Avtomobilda tashuvchining xavfsizlik jarayonini boshqarish tizimining asosiy faoliyati tizimi

Bunday vaziyatdan chiqish yo‘li o‘z-o‘zini o‘rganish modelini yaratishda ko‘rinadi, unda xalokatlilik omillari o‘zgarishi bilan avval olingan bog‘liqliklar tuzatiladi[4].

Avtomobilda tashuvchining xavfsizlik jarayonini boshqarish tizimining asosiy faoliyati tizim tashuvchisi xavfsizligi jarayonini modellashtirish asosida qabul qilinadigan qarorlarning sifati, birinchi navbatda, boshqaruv ob’ekti haqidagi ma’lumotlarning to‘liqligiga bog‘liq.

Bir qarashda, avtomobilda tashuvchining xavfsizlik jarayonini boshqarish tizimining asosiy faoliyati tizim tashuvchining xavfsizlik jarayoni modeliga kiritiladigan omillarni tanlash muammosini hal qilish oson. Ko‘rinib turibdiki, omillar ro‘yhati va ularning soni yetarlicha katta bo‘lsa, ob‘ektning tavsifi qanchalik to‘liq bo‘lsa va shuning uchun simulyatsiya natijalarini tahlil qilish asosida qabul qilingan qarorlar shunchalik ishonchli bo‘ladi. Axborotni saqlash va tahlil qilish uchun kompyuter texnologiyalari keng qo‘llanilsa, bunday yondashuv maqbul deb hisoblanadi. Boshqacha qilib aytadigan bo‘lsak, faqat baxtsiz hodisalar darajasiga ta’sir qilishda gumon qilinishi mumkin bo‘lgan barcha omillarni hisobga olish taklif etiladi.

Boshqarish qobiliyati tizimning ierarxik darajasiga juda bog‘liq. Modelga iloji boricha ko‘proq boshqariladigan parametrlarni kiritish muayyan boshqaruv tizimi sharoitida tahlil natijalarini qo‘llash imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi. Shuni ta’kidlash kerakki, omillarni (parametrlarni) faqat ularning boshqarilishi asosida tanlash, ular asosida qurilgan model va real jarayon o‘rtasidagi nomuvofiqlikni oldindan belgilab beradi. Shu sababli, avtomobilda tashuvchining xavfsizlik jarayonini boshqarish tizimining asosiy faoliyati tizimi tashuvchisi xavfsizligi jarayonining modeli ularning nazorat qilinishini hisobga olgan holda eng informatsion omillarga asoslangan bo‘lishi kerak.

Baxtsiz hodisa omillarining dastlabki to‘plami mutaxassislar tomonidan belgilanadi yoki oldingi tadqiqotlar tahlili asosida aniqlanadi va faqat avtomobil tashuvchisi xavfsizligi jarayonini o‘rganishda olinishi mumkin bo‘lgan omillarni o‘z ichiga oladi.

Shu tarzda olingan halokat omillari ma’lumotlar mazmuniga ko‘ra tartiblangan. Reyting o‘rganish davomida aniqlangan yoki dastlab tadqiqotchi tomonidan o‘rnatilgan axborotning chegaraviy qiymatlari asosida tuziladi [3].

Reyting natijasida olingan informatsion bo‘lmagan [arziyas darajada informatsion] omillar keyingi tahlildan chiqarib tashlanadi. Qolgan omillar ushbu tizimning ishlashi sharoitida nazorat qilish imkoniyati asosida bo‘linadi. Kichik informatsion nazoratsiz omillar ham keyingi tahlildan chiqarib tashlanishi mumkin.

Avtomobillarda tashuvchisi xavfsizligi jarayonining modeli avariya omillari holatidagi o‘zgarishlar va umuman yo‘l tashuvchisi xavfsizligi jarayonining holati o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlashga imkon beradi. Yuk va yo‘lovchilarni tashish xavfsizligini ta’minlash, shuningdek, avtomobillarda tashuvchilarda YTH oldini olish ishlarini olib borish maqsadida Harakat xavfsizligi xizmati (HX) yoki shunday amali

belgilanadi[4]. Harakat xavfsizligi xizmati xodimlarining barcha vazifalarini uch guruhga ajratish maqsadga muvofiq bo‘lar eli: uslubiy;amaliy;tashkiliy.

Uslubiy ishlar tavsiyalarni va idoraviy me’eriy xujjatlarni takomillashtirish bo‘yicha amalga oshiriladi.

Harakat xavfsizligi xizmati xodimlarining **amaliy vazifalariga** YTH va YHQ buzilishini hisobga olish hamda tahlil qilish,YTH xizmat tekshiruvini o‘tkazishda, haydovchilarni alkogol qoldig‘ini aniqlashda ishtirok etish, haydovchilarning liniyadagi ishini nazorat qilish kiradi.

Harakat xavfsizligi xizmati xodimlari bajaradigan **tashkiliy vazifalarga** YTH oldini olish bilan bog‘liq seminarlar, tanlovlar,konferensiyalar va boshqa tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish, harakat xavfsizligi bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar natijasini korxonaga amaliyotiga tadbiriq etish kiradi. Asosiy yo‘nalishlaridan yana biri HX xonasi faoliyatini tashkil etishdan iborat.

REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 11 iyul 2017 yil 3127-sonli “Yo‘l harakati havfsizligini ta’minlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori
2. 2018-2022 yillarda O‘zbekiston Respublikasida yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlash konsepsiyasini
3. O‘zbekiston Respublikasi IIV YHXBB statistika ma’lumoti
4. Azemsha S.N.,Karasevich.Slujba bezopasnosti dvijeniya avtomobilnogo perevozchika Gomel,2016
5. Usmonova, M.N. (2020). An approach to solving road safety problems.
6. Usmanova M. N., Rizaev Sh.FORMATION OF SOCIO-ECONOMIC FACTORS AFFECTING TRAFFIC SAFETY.Accepted in the journal The American Journal of Interdisciplinary Innovations and Research (ISSN-2642-7478) for Volume 03 Issue 04 April 2021.<https://doi.org/10.37547/tajjir/Volume03Issue04-05>